

**Baranyai Nóra, Breitenbach Zoltán, Dávid Géza, Fazekas Andrea,
Iván Anita, Glied Viktor, Sutus László, Takács Gergely dolgozatai
alapján összeállította: Laczkóné Tuka Ágnes**
Euroválasztások a kampányok tükrében

2004 tavaszán érdeklődő hallgatók részvételével kutatási csoportot szerveztünk a 2004-es európai parlamenti /EP/ választásokat előkészítő kampányok vizsgálatára. A hallgatók korábbi ismereteik és nyelvismertük alapján választottak országokat, és az internet, illetve az adott ország írott médiájának segítségével próbálták bemutatni, vagy elemezni e kampányokat¹.

Arra keresték a választ, hogy a kampányok igazolják-e az európai politikai tér önállósodását, illetve a nemzeti és/vagy regionális párok listáinak küzdelmét a belpolitikai kérdések szabták csak meg.

Az euroválasztások eddigi tapasztalatai² szerint az EP választások harmadrangú szerepet játszottak a tagállamok politikai arénájában: általában ezeken a legalacsonyabb a lakossági részvétel, és bár az induló pártok nagy politikai családjai már 1978 óta készítene az európai integráció jövőjével foglalkozó választási programokat, a nemzeti szinten zajló kampányok során ezek teljesen háttérbe szorulnak.

A 2004-es választások különlegességét két tényező is aláhúzza:

Az Unió legnagyobb bővítésére vállalkozott, a 15 tagállam száma 25-re növekedett;

2003. november 4-én a Tanács elfogadta az európai pártok alapítására és finanszírozására vonatkozó közösségi jogszabályt.

Ennek alapján az EP-ben frakcióval rendelkező politikai családok közül az Európai Liberális, Demokrata és Reform Párt, az Európai Baloldal Pártja, az Európai Néppárt, a Zöldek Pártja és az Európai Szocialisták Pártja, mint európai párt készítették el és hozták nyilvánosságra választási programjaikat³. /A felsorolás sorrendje a pártok által tartott kongresszusok időrendjét tükrözi 2003 novembere és 2004 áprilisa között./ Ha összevetjük ezeket a dokumentumokat, akkor azokban az európai alkotmánnyal, az integráció előtt álló legfontosabb kihívásokkal foglalkoztak, tükrözve az adott pártcsoporthoz tartozó hangsúlyeltolódásait. Kétségtelen tény, hogy az öt pártból négy alapjaiban támogatja az uniós együttműködés továbbfejlesztését, a bővítést, az új európai politikai tér megerősítését, és a kampányra készített felhívásaik követelése is hasonlóak. Az Európai Baloldal Pártjának határozata markánsan kritikus az iraki háborút támogató európai vélemények, a globalizáció negatív jelenségei miatt. Sem ez a megerősödő európai párt-háttér, sem a közvetlen választásról szóló okmány 2002-es módosítása nem változtatta meg az országonkénti kampányokat.

Baranyai Nóra Lengyelországgal foglalkozott, forrásként a Gazeta Wyborcza cikkeit használta. Ezek alapján derült ki, hogy a lengyel Országos Választási Bizottságnál 2004. április 26-ig kellett jeleznie a pártoknak és szervezeteknek, hogy szándékukban áll elindulni az EP-választáson. Végül 19 olyan pártot és szervezetet jegyzett be az OVB, amely mind

a 13 körzetben listát tudott állítani; a spektrum a szélsőbaltól egészen a szélsőjobbig terjedt, tehát magában foglalta az egész politikai palettát. A bejegyzett pártok között megtalálható volt a Szejm⁴ valamennyi jelentős csoportja, azaz a PO (Civil Platform), a Samoobrona (Önvédelem), a PiS (Jog és Igazság), az LPR (Lengyel Családok Ligája), a PSL (Lengyel Néppárt), s a választási koalíciót kötött, egyébként a kormányt alkotó két párt, az SLD (Demokratikus Baloldali Szövetség) és az UP (Munka Uniója). Civil szervezetekként indultak a SdPI (Lengyel Szociáldemokrácia) – az SLD-ből, március 25-én Borowski vezetésével kilépett csoport –, illetve a magukat „párttalanok pártjaként” aposztrofáló NKWW (Választók Nemzeti Választási Bizottsága). Nem hiányozhattak a választási harc-ból a Szejmen kívül rekedt, kisebb támogatottsággal rendelkező pártok sem, mint amilyen például az UW (Szabadság Uniója), az UPR (Valódi Politika Uniója) és a Lengyel Nemzeti Újjászületés (Narodowe Odrodzenie Polski) nevű szélsőjobboldali párt, valamint az olyan újonnan alakult pártok, mint amilyen a Zieloni 2004, azaz a zöldek. A választási kampánnyal elsősorban az ország legnépszerűbb lapja, a Gazeta Wyborcza foglalkozott. A napilap rendszeresen jelentetett meg cikkeket a választási kampányra vonatkozóan, s az európai parlamenti választás külön menüpontként jelent meg az internetes portálon belül: többek között csokrot állított össze a pártok választási jelszavaiból és a választók megszólítására kitalált módszerekből. Keveset szólt viszont a konkrét kérdésekről, a belpolitikai csatározásokról, elsősorban a pártok bemutatására és a kampány idején előtérbe kerülő különlegességekre, nyencségekre összpontosított. A választási jelszavakkal a pártok nem programjaikat, s nem is ideológiáikat kívánták hangsúlyozni, s bár néhány jelzővel és utalással rámutattak a szervezet politikai térben való elhelyezkedésére, alapvetően semleges (s némiképp semmitmondó) mondatokat fogalmaztak meg. Kivételt képez ez alól a szélsőjobboldali NOP jelszava: „június 13-án megvünk és elpusztítjuk az Uniót”. Jobban kifejezte a pártok által képviselt értékeket az, ahogy a választók megkeresésének, megnyerésének helyszíneit megválasztották. A jobboldali pártok elsősorban a nemzeti ünnepeket, ünnepségsorozatokat (PSL), egyházi szertartásokat (LPR) részesítették előnyben, a zöldek (Zieloni 2004) pedig személyesen kampányoltak, hiszen ők jelöltjeiket is a közvetlen lakossági kapcsolat segítségével választották ki. A többi pártnál a kampány-lehetőségek egész arzenálját megtalálhatjuk: az SLD-UP jelöltjei saját ötleteiket felhasználva reklámfilmeket forgattak; az Unia Wolności választói gyűlésein ismert személyiségek (Andrzej Wajda filmrendező, Czesław Miłosz Nobel-díjas író, költő) biztosították támogatásukról a képviselőjelölteket; a Platforma Obywatelska futballmérkőzéseket szervezett; a PiS étellel és itallal kedveskedett a választópolgároknak; az OKO, amely több egyesület és szervezet szövetségéként indult a választásokon, sapkás meneteléseket szervezett a városok utcáira; a Samoobrona pedig arra kötelezte jelöltjeit, hogy a választásokig piros-fehér nyakkendőt viseljenek és jelenjenek meg az összes létező eseményen – legyen az koncert, vásár, sportesemény vagy autópia; míg a NOP az Unió zászlajának elégetésével szimbolizálta nézeteit.

A kampányt jelentősen befolyásolta, hogy a kormánypártok – s elsősorban az SLD – meggyengültek a belpolitikai küzdelmek során, s egy jelentős számú csoport el is hagyta a Demokratikus Baloldali Szövetséget, ezzel magát a kormányt is (később ők alapították meg a már említett SdPI-t). Így az SLD-UP elveszítette azt a lehetőségét, hogy az európai választásokon potenciális tényezőként jelenjen meg. A választási szövetség ugyanakkor

úgy vélte, hogy jól felkészítették az államstruktúrát a csatlakozásra, s nekik köszönhető az is, hogy a most csatlakozott tíz állam közül Lengyelország szerezte meg a legjobb csatlakozási feltételeket. Véleményük szerint mindez aduként szolgál majd számukra a választás folyamán. Az ellenzéki pártok természetesen nem tartják kielégítőnek a koalíció által elért eredményeket, s többen is – elsősorban a Samoobrona – a csatlakozási feltételek újratárgyalásának szükségességét emlegetik. Az SLD-UP koalíció szavazatvesztése, a kormánykoalíció szinte elkerülhetetlen bukása összekapcsolódott időben azzal, hogy egy populista párt jelentősen megerősödött. A kampány egyik legmeghatározóbb témája a Samoobrona és a többi párt közötti interakció, a támadások és ellentámadások sorozata volt.

A pártprogramok – éles ellentétben a választási kampány során felemlített témákkal – leginkább az Európai Unióval kapcsolatos álláspontokat foglalják össze. Kérdéses, hogy az Unióval kapcsolatos pártprogramokkal a választópolgárok mennyire voltak tisztában, mert az írott sajtó nem nagyon fordított figyelmet ezek bemutatására. Csak a programok legalapvetőbb gondolatai váltak ismertté a közvélemény előtt: annyit mindenesetre a sajtóból is megtudhattak a választópolgárok, hogy melyik párt EU-ellenes, illetve EU-szkeptikus, hiszen ezt a média is igyekezett kellőképpen hangsúlyozni.

Aki viszont a pártprogramok alapján kívánta döntését meghozni, az rengeteg időt tölthetett a pártok honlapjainak böngészésével, hogy konkrét információkkal rendelkezzen.

A pártprogramok azokkal a kérdésekkel foglalkoztak, amelyekre a választási kampányt kellett volna építeni, azonban a belpolitikai vitás kérdések jobban ki tudták fejezni a pártok közötti eltéréseket, mint az Európai Unióval kapcsolatos álláspontok. Ha közelebbről ezeket megvizsgáljuk, észrevehetjük, hogy nagyon jelentős véleménykülönbségek nincsenek közöttük, – csak a feltételek újratárgyalását felvető Samoobrona és a hazai pozícióit erősíteni akaró NOP hirdettek markánsan eltérő koncepciókat. A legtöbb párt valóban olyan programot fogalmazott meg, amely Lengyelország érdekében nélkülözhetetlen intézkedéseket szorgalmaz: a munkanélküliség leküzdése új munkahelyek teremtésével, az uniós munkaerőpiac megnyitása a lengyel állampolgárok előtt, a lengyel mezőgazdaság uniós támogatása, a „kétebességes Európa” elutasítása. Szinte teljes az egyetértés az Európai Unió alkotmánytervezetével kapcsolatos véleményekben is: a pártok többsége ragaszkodik a Lengyelország számára erősebb pozíciót biztosító Nizzai Szerződéshez, illetve nem ért egyet azzal, hogy a tagállamok jelentős része ki akarja hagyni Európa keresztény jellegének hangsúlyozását az alkotmány preambulumból.

A belpolitikai csatározásoktól hangos kampány ellenére a választásokon való részvételi hajlandóság igen alacsonynak mutatkozott. A közvélemény-kutatási adatok szerint a megkérdezettek 28%-a mondta csak azt, hogy biztosan elmegy szavazni, s 24%-uk válaszolta azt a kérdésre, hogy talán igen. Bár a katolikus egyház is a választásokon való részvételre buzdította a lakosságot a pápa „Ecclesiae in Europa” körlevelében, a kutatók a Harmadik Köztársaság történetének legalacsonyabb választási részvételére számítottak.

Breitenbach Zoltán – internetes honlapokra támaszkodva – Lettország általános helyzetének bemutatása után az euroválasztásokra elfogadott új választójogi törvényt elemezte. 2004. február 5-én lépett hatályba a választók regisztrálásáról szóló törvény. Eszerint a 18. életévüket elérők regisztrálásához szükségesek voltak: név, a lakóhely címe, a

választókerület megnevezése, ahol az állampolgár szavazni óhajt, az állampolgár előző választások során kapott sorszáma. Ezek alapján minden választókerület köteles elkészíteni a választói jegyzéket. A választópolgár postán keresztül is szavazhat. Az EP-ben Lettország 9 képviselői helyet kapott.

2004 április 8-ig 16 lista állítására került sor, amelyek összesen 245 jelölt nevét tartalmazták. Közülük hat párt rendelkezett lett parlamenti mandátummal:

- Új Idő Párt (JL) – 26 mandátummal,
- az orosz ajkúak „Az emberek jogaiért az egységes Lettországban” (PCTVL) – 25 hellyel,
- a Nemzeti Párt (TP) – 20 mandátummal,
- Zöldek és Parasztok Szövetsége – 12 képviselő,
- Lett Első Párt (LC) – 10 hellyel,
- a Hazafiság és Szabadság és Lettország Nemzeti Függetlenségéért Mozgalom (TB/LNNK) szövetsége – 7 mandátummal.

A kampány lefolyása nagyon csendes volt, és főleg belpolitikai témákat érintett. A pártok honlapjain elsősorban lett és angol nyelvű szövegeket találunk, bár a lakosság 32,5 %-a orosz anyanyelvű. Az orosz kisebbség érdekében politizáló „Az emberek jogaiért az egységes Lettországban” párt európai jogokat, szabadságot, fizetést és garanciákat követelt. A párt szerint az előző 13 év „antihumánus reformjainak, változásainak köszönhetően” az ország elveszítette népessége 12%-át. A fiatalság tömegesen emigrál. A kormány nem képes gátat szabni az EU-s áraknak, az emberek helyzete folyamatosan rosszabbodik, kilátásai szűkülnek. A negatív jelenségekért részben a jobboldali pártok tehető felelőssé, részben az eurobürokraták, hiszen érzéketlenek a lettek szociális problémái iránt. A baloldali nézeteket valló párt az EP-ben megfelelő jövedelmekért és szociális garanciáért kíván síkra szállni úgy, hogy támogatja a szupranacionális föderatív Európa kialakítását, figyelembe véve az orosz érdekeket is.

Az euroválasztásokon a nacionalista, euroszeptikus pártok szerepeltek legjobban. Borisz Cilevics, az egyik jelölt szerint azért, mert az emberek nem értik az Európai Parlamentet és remélik, hogy ezek megvédik őket az Európai Uniótól. Furcsa kettősség, hogy korábban ezektől a jobboldali pártoktól azt várták a polgárok, hogy Moszkvától védje meg őket.

Az uniós tagságra váró államok közül legspeciálisabb helyzetben a megosztott Ciprus van. Hiszen a szigetország 1974 óta megosztott a görög és a török közösség között. Amennyiben 2004. május 1-ig nem születik megállapodás a sziget újraegyesítéséről, úgy csak a déli, zömmel görögök lakta Ciprusi Köztársaság csatlakozik az EU-hoz.

Dávid Géza Ciprusról szóló nagyon részletes és alapos tanulmánya, amelyet a Cyprus News Agency, a Cyprus Mail, a Cyprus Weekly és a Cyprus PIO internetes híradásai alapján készített, napról napra követi az 1990 óta csatlakozásra váró sziget 2004-es kampányai történetét.

2004. április 24-én tartottak népszavazást Ciprus egyesítéséről az ENSZ főtitkárának, Kofi Annannak a tervei alapján, amely szerint egy Svájc-hoz hasonló, de még annál is lazább konföderációt hozott volna létre: két szuverén államot egyesít egy dupla

kabinetrendszer irányítása alatt. Az Annan-tervről tartott népszavazáson a ciprusi görögök 75,83 százaléka szavazott nemmel a sziget újraegyesítésére, így a 800 ezres lakosság egy-negyedét alkotó törökök 64,9 százaléka hiába szavazott a harminc éve tartó megosztottság megszüntetése mellett. Tasos Papadopoulos ciprusi (görög) elnökre az ENSZ-terv elfogadásáért óriási nemzetközi nyomás nehezedett, mégis az utolsó pillanatig a terv elutasítása mellett kardoskodott, az általa ellenőrzött médiában szóhoz se engedték jutni az ENSZ és az EU képviselőit. Viszont a derék görögök annál többet hallottak arról, milyen sokba kerül majd nekik, hogy „felhozzák” a saját szintjükre északon élő, szegény honfitársaikat. Az egyesítés ellen kampányolt Rauf Denktas, a ciprusi törökök vezetője is, bár honfitársainak többsége nem hallgatott rá. A nemzetközileg elszigetelt, csak Ankara által elismert „Észak-Ciprusi Török Köztársaság” elnöke felszólította a nemzetközi közösséget, hogy a népszavazás kudarc nyomán ne erőltesse többé a két népcsoport együttélését. Günter Verheugen, az Európai Unió bővítési biztosa úgy vélekedett, hogy a szombati népszavazás beárnyékolja Ciprus európai uniós csatlakozását, és a referendum kimenetele bonyolultabbá tesz a szigetország és az EU viszonyát, pedig erre nem lett volna szükség. Az EU fekete báránya lett a csatlakozási tárgyalások során még számos, főként gazdasági tekintetben a tagjelöltek éllovasának minősült Ciprus, miután a referendumon a kettéosztott sziget lakossága elvetette az ország újraegyesítését. Ciprus azzal, hogy a görög és a török közösséget elválasztó, az ENSZ által ellenőrzött ütközőzónával kettéosztott államként – amelynek északi területeit az unióba törekvő, NATO-tagállam Törökország immáron 30 éve megszállás alatt tartja – lesz az EU tagja, számtalan megoldhatatlan jogi probléma elé állítja Brüsszelt. A ciprusi görögök mégis győzelemként ünnepelték, hogy 75,8%-uk nemet mondott a Kofi Annan ENSZ-főtitkár nevével fémjelzett egyesítési tervre. A ciprusi törökök is ünnepeltek az ütközőzóna túloldalán, amiért az egyidejűleg megtartott népszavazáson 64,9%-ban az Annan-terv mellett tették le a voksukat, ám a szigetország egyesítéséhez mindkét oldal támogatására szükség lett volna. Egyik fél öröme sem lehet teljes. A ciprusi görögök ugyan EU-tagok lesznek, ám az unió keményen megleckéztetheti őket. Számolniuk kell azzal, hogy az északon állomásozó 35 ezres török hadsereg továbbra is ott marad, és vele együtt az Anatóliából betelepített törökök. Nicosia, Európában utolsóként, továbbra is kettéosztott város. A görögök semmit sem kapnak vissza az elfoglalt északi területekből, pedig az Annan-terv szerint a földközi-tengeri szigetország jelenleg 37 százalékan élő törököknek 8 százaléknyi területrészt, köztük a tengerparti Varosha üdülőkomplexumot, valamint a citrustermő Morphou vidéket is át kellett volna adniuk. A görög ciprióták döntése nyomán szinte áldozatként kezelt ciprusi törökök sajnálhatják, hogy egyelőre kimaradnak az EU-ból, ám ezért politikai és gazdasági téren – mint azt Brüsszel, Washington és az ENSZ is jelezte – busásan kárpótolják őket. A leghamarabb a kereskedelmi embargó feloldására számíthatnak, így kitörhetnek gazdasági elszigeteltségükből. Fennáll a veszélye, hogy Brüsszelben úgy döntenek, a szigetországot szélteben átmetsző, épp egy éve megnyitott ütközőzónát az EU külső határává nyilvánítják, ami egyet jelentene az eddig csak Ankara által elismert Észak-ciprusi Török Köztársaság önálló államként való elismerésével. Pedig a csatlakozási szerződés szerint az unióba a szigetország egésze lép be, azzal a kitételrel, hogy a nicosiai kormánynak nincs lehetősége az északi országrészek fölötti ellenőrzésre. Az igennel szavazó török közösséget megjutal-

mazni kívánó uniós külügyminiszterek tanácsa mindenesetre hétfőn úgy döntött, a sziget északi része mindenképpen megkapja az országrész újjáépítésére szánt 259 millió eurót. A ciprusi görögök ezúttal nem tudtak felülkerekedni érzelmeiken, ami nem csoda, hiszen Taszosz Papadopoulosz elnök és a legnagyobb parlamenti párt, a kommunistából mára urbánus szocialistává változott AKEL épp erre építette kampányát. Azt hajtogatták, hogy az Annan-terv végső változata legalizálja az 1974-es – az athéni katonai junta sugalmazására Nicosiában végrehajtott puccsra „válaszó” – török megszállást és az észak-ciprusi államilakulatot. Nicosia elfogadhatatlannak tartotta, hogy a török hadsereg létszámát csak 18 éves távlatban csökkentették volna 650 főre, ráadásul – miközben a ciprusi görögök viszáterése az elfoglalt területekre és ingatlanvásárlásaik korlátozottak – az északi ország-
részekbe betelepített, hivatalosan mintegy 80 ezer, a valóságban azonban a 200 ezres lakosság több mint felét kitevő anatóliai török közül 45 ezren ciprusi állampolgárságot kaptak volna.

Nicosiát a referendum előtti hetekben szinte elborították a nemet jelentő görög „ohi” feliratok: a házak fala, az ablakok, az autók mellett az álláspontjukat nyilvánosan vállaló ciprusi görögök még a ruhájukra is felragasztották, sőt az ütközőzónában a görög „határ”-bódé oldalán is ott díszelgett. Sokan viseltek „ohi” feliratú pólókat, sapkákat, jelvényeket. A kampány az iskolákba is befurakodott, Nicosia-szerre alsó tagozatosok osztogatták a kampányanyagokat; volt olyan iskolaépület, amelynek a falára „a halott török a jó török” feliratot is felmázolták, amit a hatóságok gyorsan lemeszeltek. A riporterek által megkérdezett járókelők szinte mind a Papadopoulosz által hangoztatott érveket szajkózták, még a törökökkel szembeni féltelmeiket csak szüleik, nagyszüleik emlékeire építő fiatalok is, akik persze bőszen hangoztatták a vallási különbözőségekből fakadó ellenérzéseiket.

Ilyen körülmények között aligha hathatott több elismert politikus, köztük az újraelgésítési tárgyalásokat hosszú időn át vezető két exelnök, Gláfkosz Kleridesz, valamint Jorgosz Vasziiliu érvelése, miszerint a rendezési tervvel a szigetországban élő törökök létszáma mindenképpen csökkenne, s ezzel enyhülne a katonai fenyegetettség. A nicosiai kormány viszont nem látott kellő garanciát az Annan-terv megvalósulására. Hiába próbálkozott Annan az ENSZ Biztonsági Tanácsában garanciát biztosító állásfoglalást átverekedni, két nappal a referendum előtt Oroszország ezt megvétőzte – egyes hírek szerint az Annan-tervet ellenző kormánypárt, az AKEL – Dolgozó Nép Haladó Pártja, baloldali, marxista és Ciprus függetlenségének szószólója – közbenjárására.

Ezen előzmények után 2004 május 20-án indult az euroválasztás kampánya a szigetország déli részén a hat EP mandátumért. A Szavazatszámoló Bizottság elnöke, Lazaros Savvides május 21-én hivatalosan kihirdette az Európai Parlament 6 ciprusi helyére pályázó 59 jelöltet, akik közül 52 személyt 9 párt, illetve politikai tömörülés indított és 7 fő egyéni jelöltként lépett pástra.

Ciprus egy választási körzetet alkot, ahol a ciprusiak személyigazolványukkal vagy választási szelvényükkel adhatják le szavazatukat. Azok az EU állampolgárok, akik regisztráltatták magukat a Cipruson való szavazáshoz, személyigazolvánnyal szavaznak. A szavazás kötelező, azonban semmilyen szankciót nem szabnak ki azok ellen, akik nem szavaznak – tette hozzá.

A választási listán mintegy 482.892 személy szerepelt. Ezek közül 503 török ciprióta és 2054 EU más tagországának állampolgára, a fennmaradó 480335 fő görög ciprióta.

Azoknak a választóknak, akik pártokra adják le a szavazatukat, lehetőségük van a listán két preferenciális szavazatot leadni. Amennyiben valaki egy egyéni jelöltre szeretné leadni szavazatát, második preferenciaként nem támogathat más jelöltet.

Listát állítottak: a kommunista pártból átalakult és jelenleg kormányzó AKEL; a konzervatív Demokratikus Tömörülés (DISY); a mérsékelt jobboldali, liberális és koalíciós partner Demokrata Párt (DIKO); a Szociáldemokrata Mozgalom (EDEK); a Szövetség Európáért nevű párt, amelyet a DISY-ben kirobbant belső vita után kivált „lázadók” alakítottak; az Egyesült Demokraták; az Új Horizont; a Ciprusi Zöld Párt; a Népi Szocialista Párt.

A kampányban jól érzékelhető volt, hogy a megosztottság maradt a központi téma. Ezt tükrözte, pl. a Cyprus Weekly, amely két jelöltet kérdezett meg esélyeikről, bejutásuk esetén céljaikról:

Miért gondolja, hogy Ön jobban tudja képviselni Ciprust az Európai Parlamentben?

A ciprusi konfliktuson kívül milyen kérdéseket vetne fel az Európai Parlamentben?

Mi lesz az Ön szerepe az EU-tudatosság kialakításában Cipruson?

Hogyan változtatná meg a görög ciprióták negatív megítélését az Annan-terv elvetése után az Európai Parlamentben? Hogyan szándékozik megmagyarázni a török ciprióták hiányát? Egyetért-e a török ciprióták megfigyelői státuszával az egyesítésig?

Egy esetleges rendezés esetén felállna-e, hogy helyet adjon két török ciprióta euro-képviselőnek?

Felkészült-e az EU acquis alóli derogációk elfogadására egy ciprusi megállapodás esetén?

Természetesen az Európai Tanács is foglalkozott a kialakult helyzettel. Június 11-én az EU állam-és kormányfői – mindössze három nappal a felvetés után – elfogadták azt a javaslatot, ami szerint a ciprusi probléma megoldása esetén ott új európai parlamenti választásokat tartanak. Az Európai Bizottság június 7-én javasolta rendkívüli választások tartását Cipruson, bármikor a 2004. júniusi választások után, ha sikerül a sziget egyesítése.

A Bizottság fő célja – rendezés esetén – a képviselőlet és a választási jog garantálása volt minden ciprusi számára, beleértve a török ciprióta közösséget is. A terv szerint a megállapodás elfogadása után a ciprusi euro-képviselők mandátumának felfüggesztenék és rendkívüli választásokat tartának Ciprus egészén a Parlament mandátumának fennmaradó idejére. Ez a választás Ciprus mind a hat képviselői helyéért folyta.

Az Annan-terv szerint a hat helyet négy-kettő arányban osztották volna el a görög és a török ciprióta közösségek között.

A Tanács gyors döntése azzal magyarázható, hogy még a választások előtt tisztázni akarta a török ciprióta választók jogi helyzetét, amennyiben eredményes lesz a következő népszavazás az ország egységének helyreállításáról.

A június 13-án tartott választásokon a szavazati joggal rendelkezők 71,2%-a járult az urnákhoz. A részvételi arány a Szavazatszámoló Bizottság értékelése szerint alacsony volt, de a többi európai állammal összehasonlítva nagyon kielégítő. Ugyanakkor az 503 regisztrált török ciprióta választó közül mindössze 97 (vagy 19,28%) adta le szavazatát, míg a

törökök által ellenőrzött területen élő 391 regisztrált görög ciprióta közül csupán 61 (vagy 15,60%) lépett a kormány által ellenőrzött területre és szavazott.

A Cipruson először tartott európai választások meglepő eredményt hoztak. Senki nem gondolta volna, hogy a referendum után számos belső problémával (beleértve a lázadó képviselők által alakított rivális koalíciót) küzdő DISY a legerősebb pártként fog szerepelni, 28,23 százalékot szerezve. A választások előtt egy héttel elemzők megkérdőjelezték, hogy képes lesz-e két képviselői helyet szerezni, mivel a párt szavazóbázisa feltehetően haragudott a vezetőségre az „igen” szavazat népszavazáson való támogatása miatt.

A szociáldemokrata EDEK szintén mindenkit meglepve az elmúlt 15 év legjobb választási eredményét hozta (10,79 %). Ennek ellenére nem sikerült képviselői helyet szereznie, mivel a DISY lázadók mindössze 37 szavazattal megelőzve őket elvitték előlük a mandátumot.

A legnagyobb meglepetés mégis a kommunista AKEL gyenge szereplése volt, ami 15 hónapja tartó kormányzása és a referendum során képviselt cinikusan populista álláspontja ellenére a szavazatok legkisebb részét (27,89 %) kapta 1985 óta. Az AKEL választóinak 35 %-a – 49.000 ember – nem ment el szavazni, amit elemzők a párt referendumon való oppozitív álláspontjából való kiábrándultság jeleként értelmeznek.

Azonban amíg az AKEL-t talán büntették a referendumon való álláspontja miatt, a – DISY lázadóinak szövetségétől eltekintve – egy pártot sem jutalmaztak azért, mert támogatta a „nem” szavazatot. A Zöldek és az Új Horizont szavazótáborára felére csökkent, míg Papadopoulos elnök pártja, a DIKO támogatottsága valamelyest nőtt, ami a kisebb pártokkal kötött szövetségnek tulajdonítható. A DIKO kampánya, miszerint a pártra leadott szavazat erősítené az elnököt, egyáltalán nem hatott a választókra. Bár Papadopoulos vezette a „nem” kampányt, meglepő módon semmiféle választási előnyt nem szerzett ezzel. Végül a hat mandátumból két-két helyet a DISY és az AKEL, egy-egy mandátumot a DIKO és a Szövetség Európáért szerzett meg.

Németország választási kampányát Fazekas Andrea és Iván Anita próbálták feldolgozni német és magyar internetes honlapok, illetve a Bild Zeitung, a Der Spiegel, a Die Welt és a Stern cikkei segítségével. Az európai parlamenti választásokról szóló 1987-es törvényt 2003-ban, míg a választási eljárás szabályait 2002-ben módosították az NSZK-ban. Ezek alapján a 99 képviselő szövetségi és/vagy tartományi zárt listára leadott szavazatok alapján, 5 %-os küszöb mellett nyeri el mandátumát. A postai úton történő szavazás is engedélyezett. Június 13-án – az euroválasztások mellett – tübingiai tartományi törvényhozási, illetve – hat tartományban – helyhatósági választásokat is tartottak. Így az európai témák még inkább háttérbe szorultak a kampányban.

A határidőig – a választások előtt 68 nap – 24 párt és politikai csoportosulás jelezte indulási szándékát.

A német belpolitikában is jelentős szerepet játszó pártok eurokampányai megfoghatatlan jelszavakra épült:

– a CDU (Kereszténydemokrata Unió) reformokat és a versenyképesség növelését hirdette;

- a kormányzó SPD (Szociáldemokrata Párt) szociális igazságot, a béke védelmét és a tisztességtelenül alacsony fizetések elleni harcot szorgalmazta;
- a Zöldek és az FDP (Szabad demokrata Párt) emberi, polgárbarát EU-t követeltek, ahol népszavazáson kérik ki az emberek véleményét a jövő uniós alkotmányról.

/A nagy pártok ezt elutasították./

Néhány hétig fontos uniós téma volt Törökország csatlakozásának lehetősége. Az SPD – a török származású német voksokra számítva – kijelentette, ha Törökország tiszteletben tartja az emberi jogokat, számíthat a tagságra. A kereszténydemokraták arra hívták fel a figyelmet, hogy nem szabad a törököket hamis illúziókba ringatni, hiszen ekkora ország felvétele nagyon megterhelné az újonnan kibővült Uniót. A zöldek és liberálisok között arról szólt a vita, hogy Törökország csatlakozásáról tartanának-e népszavazást.

2004. május 1-je előtt, illetve a bővítést követően az új tagok iránt az érdeklődést népszerűsítő kampányfilmekben igyekeztek felkelteni, illetve a tíz új állam csatlakozásának előnyeit próbálták fizetett hirdetésben ecsetelni. A duplaoldalas hamburgi újság hirdetésébe hiba is becsúszott: a régi és új tagokat bemutató térképről lemaradt Finnország. Ennek ellenére a „Tíz jó ok az EU 2004. május 1-jei bővítésére” címmel megjelent kormány-propaganda szerint a bővítéssel megnő: az európai piac belső súlya; kulturális és szellemi sokfélesége; a belbiztonság; a német munkahelyek védelme; a német kis- és középvállalatok piaci lehetősége, a közös környezetvédelemnek köszönhetően az életminőség; a béke; a pénzügyi stabilitás, illetve az utazások könnyebbé válnak. Utolsó helyen a bevándorlás mérséklése állt, hiszen a német kormány álláspontja szerint az új tagoknál a növekvő jólét elősegíti a helyben-maradást. Az új államok integrációját elsősorban az NSZK szorgalmazta, azonban a „kétébességes Európa” koncepcióját is német politikusok hangsúlyozzák erőteljesen, azaz a szorosabban együttműködő „mag országok” és a lazábban kapcsolódó tagállamok szövetségeként interpretálják a jövő uniós EU-t.

A kampány többi témája elsősorban belpolitikai volt. Egyrészt a kormányzó koalíció szociális juttatásokat megnyírbáló reformja váltott ki elégedetlenségét a szociáldemokratákat támogatók körében is, másrészt egy képviselőjelölt ízetlen tréfája okozott botrányt, amellyel a nagyon alacsony születési számra utalt, harmadrészt, a köztársasági elnököt választó grémium egyik jelöltjének háborús múltja váltott ki óriási felháborodást.

A június 13-án tartott választásokon a részvétel – a helyi szavazások ellenére is – nagyon alacsony volt, mindössze a választójoggal rendelkezők 43%-a járult az urnákhoz. A közvélemény-kutatási előrejelzéseknél is súlyosabb vereséget szenvedett az SPD, a szavazatok 21,5%-át szerezte csak meg, míg az ellenzéki CDU/CSU listára 44,5% szavazott. A szociáldemokrata fellegvárnak számító Hamburgban is csak 30%-ot kaptak a szociáldemokraták, amit főpolgármester-jelöltjük úgy értékelt: „céljainkat nem tudtuk elérni, a vereség fő oka a párt országos szintű szociálpolitikája.”

A kis, sajátos „szigetország”, Málta eurokampányát Glied Viktor vizsgálta. Elsősorban az interneten is megtalálható Malta Times napilap 2004 márciusa és június 15-e között megjelent cikkeire, illetve a Malta Business Report anyagaira támaszkodott. „Málta jelentheti a diplomáciai hidat az Európai Unió és az észak-afrikai országok között, így nagyon fontos szerephez juthat a jövő Európájában” – jelentette ki Günther Verheugen, az EU bővítési

biztosa 2004. március 17-i máltai megbeszéléseit követő sajtótájékoztatóján. A biztos látogatása komoly fegyvertényt jelentett a kormányon lévő jobboldali Nemzeti Pártnak /PN/, amely minden előzőnél elkeseredettebb politikai küzdelmet vív az 1998-as előrehozott országgyűlési választásokon vesztes baloldali Munkáspárttal /MLP/. A két nagy párt évtizedek óta húzódozó vitát folytat a szigetország külpolitikájának hosszú távú stratégiájáról: amíg a PN az Európához való kötődést erősítené, addig az MLP inkább Málta hagyományos partnerei, azaz az észak-afrikai (Líbia) és közel-keleti arab (főként Jordánia) országok felé fordulna. A pártok közötti mély ellentétek a máltai társadalmat is megosztották, ezt tükrözték a 2003-ban tartott parlamenti választások eredményei. A 65 tagú országgyűlésben a PN 34, az MLP pedig 31 mandátumot szerzett. Az EU-s tagságról 2003. március 8-án tartott véleménynyilvánító népszavazáson Málta lakossága kis többséggel ugyan, de igent mondott a sziget uniós csatlakozására. Hivatalos eredmények szerint a 297 ezer választásra jogosult állampolgár közül több mint 270 ezren járultak az urnákhoz, vagyis a részvételi arány nagyon magas, 91 százalékos volt. Az EU-s tagságra 140 ezren mondtak igent (53,65%) és 123 ezren utasították el (46,35%). Romano Prodi, az Európai Bizottság elnöke történelmi jelentőségűnek nevezte a máltaiak döntését és biztosította a szigetország lakosságát arról, hogy Málta a többi tagországgal egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel fog részt venni az európai döntéshozatali folyamatokban. Prodi kijelentése különösen fontos volt a PN számára, mert az MLP egyik alapüzenete azt volt a választók felé, hogy a kis Málta csak másodrangú tagja lesz az EU-nak. Ahogy azt a népszavazás eredménye tükrözte, a Munkáspárt euroskeptikus kampánya komoly támogatottságra lelt a választópolgárok majdnem felénél. Málta parlamentje szűk többséggel 34:31 arányban 2003. július 14-én hagyta jóvá a szigetország európai uniós csatlakozásáról az Eddie Fenech Adami kormányfő /PN/ által beterjesztett törvényjavaslatot.

Alfred Sant nagyon korán, már március 8-án elindította az MLP európai parlamenti és az időközi helyi önkormányzati (Gozo déli részén számos településen tartottak önkormányzati választásokat) választási kampányát. A Munkáspárti vezetőnek erős kétségei voltak azzal kapcsolatban, hogy a pártnak sikerül-e mozgósítani szavazóit, hiszen Santék a 2003-as népszavazás előtt – és azóta is – EU ellenes álláspontot képviseltek. „A júniusi választás nem élet-halál harc, de nagyon fontos az MLP-nek, ezért szeretnénk minél több jelöltünket bejuttatni az EP-be” – nyilatkozta Sant, majd hozzátette, hogy pártja, mint eddigi történelme során mindig, kiáll a máltai érdekekért az európai küzdőtéren is. A pártelnök cáfolt minden olyan híresztelést, melyek szerint az MLP jelöltjei mozgatható bábuk lennének, akik majd európai parlamenti képviselőként nem látják el felelőséggel és tisztességgel feladataikat. „Ez egyszerűen félreértés. A leendő képviselőknek sokat kell utazniuk és nagyon sok megbeszélésen és találkozón kell részt venniük.” – mondta Sant. Az ellenzéki vezér még nem beszélt az MLP listáján szereplő nevekről, azonban köztudott volt, hogy George Vella munkáspárti képviselő már biztos, hogy indul a júniusi választásokon. Vella a Munkáspárt március 9-én tartott sajtótájékoztatóján úgy nyilatkozott, hogy az MLP az Európai Szocialisták Pártja programjának túlnyomó részével egyetért. A képviselő figyelmeztette az új kormányfőt, hogy ne váljon egy második Adami-vá, és felhívta a figyelmét arra, hogy Málta egészének legyen miniszterelnöke és ne csak a felének.

Március elején Dr. Emmy D. Bezzina ügyvéd és John Zammit újságíró közös sajtótájékoztatót jelentettek be, hogy függetlenként indulnak a választásokon. Egyikük sem ismeretlen a politikában, hiszen lobbistaként komoly tapasztalatokra tettek szert az Európai Unióban, többször tárgyaltak európai parlamenti képviselőkkel és az uniós tagországok diplomataival. „Egyik nagy párt jelöltjei sem felkészültek igazán, nem tudhatják, hogy mi vár rájuk” – utalt John Zammit arra, hogy olyan emberek kellenek Brüsszelbe, akik ismerik az európai döntéshozatali folyamatok működését.

Laurence Gonzi hivatalosan március 21-én indította el a PN választási kampányát. A pártvezér a kampánynyitó ünnepségen elmondta, hogy „a választók azért szavaznak majd a PN-re, mert a párt a kezdetektől egyértelműen kiállt az EU-csatlakozás mellett”. Alfred Sant válasza nem sokat váratott magára. A Munkáspárti vezető arra buzdította a választópolgárokat, hogy szavazatukkal foglaljanak állást az uniós tagsággal szemben: „Szavazz a Munkapárt jelöltjére, mondj nemet Európára”. Sant hangsúlyozta, az MLP-nek fontos, hogy a párt szavazói elmenjenek választani, mert: „Málta öt képviselőt küldhet az Európa Parlamentbe, amely ugyan nem sok, de nem adhatjuk az összes helyet a PN-nek”. A zöldek (AD) szintén április legelején indították el kampányukat. Egyetlen esélyes jelöltjük, Arnold Cassola kijelentette: „A választópolgárok nem a PN, az MLP és az AD között választanak, hanem olyan jelöltekre szavaznak, akik mindent megtesznek Málta érdekeinek érvényesítéséért az Európai Parlamentben”. A zöldek aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy Máltát már csak úgy emlegetik az Unióban, mint politikailag kettészakított országot. „Ha az AD-re szavaznak, akkor az együttműködésre szavaznak” – jelentette ki Harry Vassalo, az AD elnöke Pat Cox-al való megbeszélései után. „Mi az elmúlt 14 évben arra törekedtünk, hogy az ország érdekeit tartsuk szem előtt a máltai emberekkel szövetségben” – folytatta Vassalo. „A legutóbbi parlamenti választásokon arra kértük szavazóinkat, hogy az EU mellett szavazzanak, ezért támogatóink nagy többsége a PN-re adta le voksát. Most arra kérünk minden választópolgárt, hogy szavazzanak ránk, az európai Máltára. Málta akkor lesz csak nyitottabb ország, ha három párt is képviselheti érdekeit az Európai Parlamentben”. A pártelnök ünnepélyesen bemutatta az AD választási programját, amelyben elsődleges szempont a munka, a környezet és a demokrácia védelme. A szóczata a két nagy párt között májusban is folytatódott. Gonzi úgy vélekedett, hogy a PN jelöltjei képviselik az igazi máltai hagyományokat, identitást és kultúrát. „A PN jelöltjei között két nő és egy gozoi induló van, míg az MLP-t csak férfiak képviselik. Ez így nem helyes” – érvelt Gonzi. A miniszterelnök szerint június 12-én eldől, hogy a máltai polgárok az EU mellett vannak, vagy ellene. „Az MLP félrevezeti az embereket, amikor azt állítja, hogy nyerő csapata van. Az igazság az, hogy az elmúlt években az összes választást és népszavazást elveszítették. A PN nemcsak ígért mondogott az EU tagságra, hanem sokat is tett azért, hogy Málta a lehető legjobb lehetőségeket kapja az EU-tól. Ez a magatartás nagyban különbözik az MLP jelöltjeinek hozzáállásától, mert egy munkáspárti induló a Máltai Front aktív tagja, amely szervezet köztudottan EU ellenes kampány folytat.”

Június elején az ALPHA szövetség két jelöltje Emmy D. Bezzina és John Zammit fordult a bírósághoz, mert véleményük szerint a máltai római katolikus egyház alapvetően befolyásolja a szavazókat. A függetlenek szerint nagyrészt a máltai érseket és a gozoi püspököt terheli a felelősség az ország megosztottságáért, mert azt hajtogatják nyi-

latkozataikban, hogy a PN az egyház érdekeit szem előtt tartva kormányoz. Bezzina kifejtette, ha a bíróság nem teszi meg a megfelelő lépéseket, akkor még az is előfordulhat, hogy a választások bojkottjára szólítják fel támogatóikat.

A miniszterelnök a választások előtti héten minden addiginál radikálisabb hangvételre tért át. Arra figyelmeztette a választókat, ha az EU ellenes erőre adják le szavazatukat, azzal EU-s pénzeiktől vonják meg az országot. Kifejtette, hogy a választások nem belpolitikai ügyekről, hanem a jövőbeni EU parlamenti képviselőkről szólnak. Arnold Cassolat az AD jelöltjét meglepték Gonzi szavai, mert szerinte Máltának az az érdeke, hogy három párt is képviselje az EU-ban.

Máltán június 12-én tartották a választásokat. A választások érdekessége, hogy a választók nem pártokra, hanem jelöltekre adhatják le voksukat. Az előző évek választásaihoz hasonlóan kiemelkedően magas volt a részvételi arány, a szavazók 82%-a gondolta úgy, hogy leadja szavazatát valamelyik jelöltre. Hatalmas meglepetésre a Munkáspárt gyűjtötte be a szavazatok 48%-át és ezzel megnyerte a választásokat, a kormánypárt 41%-ot, míg az AD 10%-ot kapott, a független jelöltek összesen 1%-ot szereztek, az MLP három, a PN két képviselőt küldhet az Európai Parlamentbe.

Sutus László Finnország politikai rendszerének és kampányának jellemzésére finn kutatóintézetek és pártok honlapjain található angol nyelvű szövegeket használt fel.

A 2004-es eurokampányt erőteljesen befolyásolta, hogy a bővítés miatti mandátumok újraosztásánál Finnország két helyet elveszített, így a korábbi 16 helyett csak 14 mandátum osztható szét a versengő pártok között. Ez a döntés főként a kisebb pártok helyzetét nehezítette meg.

1999-ben az egyik legalacsonyabb részvétel mellett választottak másodszor euro-képviselőt a finnek – a választópolgárok 31,4%-a járult csak az urnákhoz. A kormány, hogy ezt a fiaskót elkerülje, jelentősen emelte a kampányra fordítható támogatások mértékét, 1 millió euróról 1,9 millióra, amit még a pártok saját forrásaikkal kiegészíthettek. A pénzek elosztásánál a korábbi választáson elért eredmény aránya szolgáltatja az alapot. Ennek ellenére a közvélemény-kutatási felmérések nem kecsegtettek sok jóval – a válaszadók alig harmada mondta azt, hogy él demokratikus jogával és részt vesz a választáson. A Gallup felmérése szerint a leginkább mozgósítható szavazóbázissal a kommunista értékeket hirdető Baloldali Szövetség (VAS) és a Zöldek (VIHR) rendelkeztek, míg a két legbefolyásosabb és koalíciós partner pártnál, a Szociáldemokrata Pártnál (SDP) és a Centrum Pártnál (KESK) a támogatóik harmada szándékozott elmenni szavazni. Tuomo Martikainen, a politikatudományok professzora szerint nem csoda, hogy a polgárokat nem érdekli az európai parlamenti választás, hiszen egyik párt sem képes tiszta és érthető álláspontot megfogalmazni az Unióval kapcsolatban. A pártok tartanak az alacsony részvételtől, de inkább a háttérbe húzódnak és majd az eredmények után kritizálják egymást az érdektelenség és a vereség miatt. A szavazópolgárokat foglalkoztató kérdések közül a professzor kiemelte a kormány jövőbeli stratégiáját az Unióban, mivel tud szövetséget kötni az ország céljainak megvalósítása érdekében. Fontos téma lehetne szerinte a szociálpolitika és a polgári jogok érvényesülése. Hibaként értékelte, hogy egy-egy párton belül is eltérő álláspontot hangoztatnak a jelöltek, és ezzel összezavarják a választókat.

A Gallup szerint a lakosságot a következő témák foglalkoztatják: első helyen a szociális rendszer fenntarthatóságának problémája, majd a különböző uniós jogok és lehetőségek kiaknázása, a tagság ára, illetve az új tagok miatt módosuló költségvetés kérdése, a munkanélküliség és a külföldi munkavállalók beáramlásának veszélye. A munkavállalás engedélyezése, illetve blokkolása a finn pártokat is megosztotta. Míg a szociáldemokrata képviselőjelölt szerint legalább két évig korlátozni kell a szabad munkavállalást a finn munkavállalók érdekei miatt, addig az ellenzéki Nemzeti Koalíciós Párt (KOK) jelöltje ezt hibásnak vélte. Szerinte nincs szükség ilyen típusú megkülönböztetésre. A Zöldek politikusa sem gondolta, hogy hazájuk célpontja lenne a külföldi munkavállalók áradatának. Ezzel szemben

a Baloldali Szövetség tagja úgy vélekedett, hogy több ezer példa van arra, hogy a külföldről érkező olcsó munkaerő leszorítja a finn munkabéreket, és ráadásul megszegik a szigorú munkavégzési szabályokat.

A lakosság meggyőzése érdekében a tv-ben sugárzott nagy vitát szerveztek, amelyen minden listát állító párt részt vett. Legnagyobb érdeklődést az váltotta ki, hogy a szociáldemokraták finn politikust szerettek volna az Európai Bizottság elnöki pozíciójába javasolni. Paavo Lipponen azonban a finn ellenzéki pártok támogatását sem kapta meg. A vitázók csak abban értettek egyet, hogy nagyon fontos feladatkörrel rendelkezik a Bizottság elnöke, és sokban előmozdíthatja Finnország érdekeinek megvalósulását.

A kampány során robbant ki a botrány Hans-Peter Martin, osztrák EP-tag tanulmánya miatt. Ő éles kritikát fogalmazott meg a finn euro-képviselők munkájával kapcsolatban is, mivel kijelentette, hogy több ország képviselői is elhanyagolták az EP-ben végzendő munkájukat, nem vettek részt a plenáris üléseken, de felvették az érte járó díjat. A finn képviselők természetesen visszautasították a vádakat, de nem lehetett előre tudni, vajon a választók hogyan értékelik a „brüsszeli vitát”.

Az európai témáknál nagyobb figyelmet keltett a Nemzeti Koalíciós Párt pártelnök választó kongresszusa, amelyet szintén júniusban tartottak.

A június 12-én tartott euroválasztáson a részvétel 10 %-kal lett magasabb, mint 1999-ben. A választópolgár listára és jelöltre is szavazhat. Ennek következtében jól mérhető egy-egy párt politikusának népszerűsége is.

A szavazatok összesítése után kijelenthető, hogy az ellenzéki Nemzeti Koalíciós Párt győzött 23,7%-os eredménnyel, de 2%-kal kevesebben támogatták, mint 1999-ben. A Centrum Pártra esett a szavazatok 23,3%-a, így meg tudták őrizni a korábbi négy mandátumukat, akárcsak a szociáldemokraták 21,3%-kal a három helyüket és a Svéd Néppárt (SFP) az egyet. A Zöldek 10,4%-kal csak egy mandátumot szereztek, akárcsak a Baloldali Szövetség, míg a Kereszténydemokrata Párt elveszítette korábbi helyét a strasbourgi patkóban.

Finnországban a kormánykoalíció megszerezte a szavazatok 50%-át. Így a finn koalíció korán sem szenvedett oly mértékű vereséget, mint a legtöbb európai kormány.

Takács Gergely a Nagy-Britanniában listát állító két párt – a Konzervatív Párt (CP) és az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártja (UKIP) – programját vette górcső alá a pártok honlapjai és a BBC weboldala alapján. A két párt azért érdekes, mivel a CP euroszeptikusnak, vagy realitásnak, míg az UKIP integrációs ellenzőnek tekinthető.

A nagy ellenzéki párt kampányát április végén Michael Howard beszédével nyitotta, amelynek mottói jól tükrözik álláspontjukat: „Élni, és élni hagyni Európát”, illetve „Anglia mindenek előtt”. A beszédben üdvözölte a tíz újonnan csatlakozó országot és elmondta, hogy ezzel létrejött a világ legnagyobb kereskedelmi közössége. Többször azt sugallta, hogy annak örülnének, ha a kapcsolatok még szorosabbra fűzése helyett megmaradnának csak gazdasági szinten, és a politikai szálakat kormányközi szinten erősítenék. A toryk azt hirdették, hogy nem szabad hátat fordítani az EU-nak, mivel a problémákat csak együtt lehet megoldani, de ezeket nem központilag, az EU-nak több funkciót adva kell orvosolni. Howard szerint az emberek csalódtak az Unióban, hiszen a gazdaság és az üzleti élet túlszabályozott és versenyképessége visszaesett. Szerinte a formálódó alkotmány nem nyújt ezekre a gondokra megoldást, mert aláássa az egyes tagországok képességét, hogy saját maguk alakítsák ki közpolitikáikat a kulcsfontosságú területeken. A CP követelte, hogy – a demokrácia jegyében – népszavazással döntsenek az alkotmányról. Ha az angolok elutasítják, akkor Nagy-Britannia a kezébe vehetné a kezdeményezést az EU megreformálásáért.

A CP euroválasztásokra elfogadott programja: feleslegesnek ítélte az uniós alkotmányt; elutasította a közös menedékjogi politika bevezetését; követelte a nemzeti parlamentek bevonását az eu-s döntésekbe és a törvénykezdeményezési jog elvonását a Bizottságtól; ellenezte az euró bevezetését és az adóharmonizációt; jelentősen csökkenteni akarta a brüsszeli bürokráciát és az EU költségvetését.

Az UKIP a brit kampány legradikálisabb pártja. A függetlenségek azt akarják, hogy Anglia amilyen hamar csak lehet lépjen ki az EU-ból, csak gazdasági és kereskedelmi szerződéseknél legyen részese. A brüsszeli bürokrácia szerintük csak a pénzt nyeli és ontja a szabályokat.

Az Egyesült Királyság választópolgárai 24%-a járult csak urnához 1999-ben. A részvételi arányt úgy igyekeztek növelni, hogy három szavazást tettek egy napra, a „szuper csütörtökre”: vidéken részleges helyhatósági választásokra került sor, míg Londonban a főpolgármester személyéről döntöttek, illetve bevezetésre került a postai úton történő szavazás. Ennek következtében a britek három íven öt szavazatot adtak le, és ezeket négy különböző szisztémában értékelték.

Így a részvétel meghaladta az európai parlamentinél szokásosnak tekinthető 33%-ot: a szavazásra jogosultak 38,9%-a élt jogával. Ugyanakkor a kampányokban még inkább háttérbe szorultak az uniós témák, hiszen a helyi kérdések és jelöltek domináltak.

Ezek a rövid tanulmányok azt bizonyították, hogy továbbra sem tekintik az uniós állampolgárok az európai önálló politikai térnek. Bár a listát állító nemzeti vagy regionális pártok rendelkeztek saját európai választási programmal, ezek népszerűsítése gyakran elmaradt. A vizsgált országokban vagy nagyon lanya kampánnyal találkozhattunk, vagy továbbra is a nemzeti kérdések domináltak a politikusok vitáiban. A nemzeti témák túlsúlyához hozzájárult, hogy még most is jelentősen eltérőek az euroszavazások módszerei és menete⁵:

Ország	Mandát-tumszám	EP tag/ezer fő	Választó-körzet	Választási rendszer és a mandátumok kiosztásának módszere
Belgium	24	433	4 körzet 3 vál.	Preferenciális arányos, számítás: d'Hondt módszerrel
Franciaország	78	768	8	Zárt listás, d'Hondt módszer
Hollandia	27	602	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Luxemburg	6	75	1	Választóként 6 szavazat listára, vagy jelöltre; Hagenbach-Bischoff
Olaszország	78	737	5	Átvihető, preferenciális, a legerősebb maradék arányos módszer
NSZK	99	834	1	Zárt listás, Hare-Niemeyer mód
Dánia	14	386	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Egyesült Királyság	78	763	12	Regionálisan zárt, d'Hondt, Északír: átruházható szavazat
Írország	13	310	4	Egyszeri átruházható szavazat
Görögország	24	460	1	Zárt listás, természetes hányadossal
Portugália	24	437	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Spanyolország	54	758	1	Zárt listás, d'Hondt
Ausztria	18	450	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Finnország	14	373	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Svédország	19	472	1	Preferenciális arányos, Sainte-Lague
Ciprus	6	121	1	Preferenciális arányos, szavazatarányos
Csehország	26	393	1	Preferenciális arányos, d'Hondt
Észtország	6	225	1	Zárt listás, d'Hondt
Lengyelország	54	707	13	Preferenciális arányos, d'Hondt és Hare-Niemeyer
Lettország	9	258	1	Preferenciális arányos, Sainte Lague
Litvánia	13	265	1	Preferenciális arányos, Hagenbach-Bischoff
Magyarország	24	421	1	Zárt listás, d'Hondt
Málta	5	80	1	Egyszeri átruházható szavazat
Szlovákia	14	384	1	Zárt listás, Hagenbach-Bischoff
Szlovénia	17	285	1	Preferenciális arányos, d'Hondt

A lakosság érdektelenségét jól tükrözi, hogy tovább csökkent az euroválasztáson résztvevők aránya.

Választási részvétel alakulása a választásra jogosultak %-ában:⁶

Ország	1979	1984	1989	1994	1990- es*	1999	utolsó **	2004
Belgium	91,4	92,2	90,7	90,7	90,58	90,9	88	90,8
Franciaország	60,7	56,7	48,7	52,7	68	46,8	60	43,1
Hollandia	57,8	50,6	47,2	35,6	73,35	30	80,3	39,1
Luxemburg	88,9	88,8	87,4	88,5	76,34	87,3	90,8	90
Olaszország	84,9	83,4	81,5	74,8	82,8	69,7	85,6	73,1
NSZK	65,7	56,8	62,3	60	82,2	45,2	79,1	43
Dánia	47,8	52,4	46,2	52,9	86	50,5	87,08	47,85
Egyesült Királyság	32,2	32,6	36,2	36,4	71,48	24	59,38	38,9
Írország	63,6	47,6	68,3	44	68	50,2	63	59,7
Görögország		77,2	79,9	71,2	76,3	75,3	76	62,8
Portugália		1987:72	51,2	35,5	66,3	40	61,48	38,7
Spanyolország		1987:69	54,6	59,1	77,38	63	77,2	45,9
Ausztria				1996:67	85,6	49,4	80,48	41,8
Finnország				1996:60	62,7	49,4	69,6	41,8
Svédország				1995:41	81,4	38,8	79	37,2
Ciprus							86,3	79,19
Csehország							58	27,9
Észtország							58	26,89
Lengyelország							46,3	20,42
Lettország							72,49	48,2
Litvánia							52,5	41,23
Magyarország							73,5	38,47
Málta							96	82,37
Szlovákia							70,07	16,66
Szlovénia							65	28,34
Átlagosan	63	61	58,5	56,8		49,8		45,5

* A kilencvenes évek nemzeti parlamenti választásának %-os átlaga.

** Az utolsó nemzeti parlamenti választás részvételi aránya.

A közösségi döntéshozóknak szembe kell nézni azzal a problémával, hogy nem sikerült az EP választásokat kiemelni a „harmadlagos” rangból, azaz a választópolgárok a nemzeti és helyi szavazásokat tartják életüket sokkal jobban befolyásolónak. Különösen nagy csalódást az új belépők nagyon csekély érdeklődése okozott, hiszen az elemzők azt várták, hogy a lakosság újra demonstrálni fogja európai elkötelezettségét. Látnunk kell azt, hogy:

- egyrészt a tavalyi népszavazási hullám után a politikusoknak nem sikerült egyértelművé tenni e választások szükségességét,
- másrészt a volt szocialista országokban, ahol évtizedeken keresztül kötelező volt a „választásokon” való részvétel, a lakosság számára a választásoktól való távolmaradás joga – bármilyen furcsa – a demokrácia rendszerét erősíti,
- harmadrészt szembe kell nézni azzal a problémával, hogy a XXI. században a képviselői demokrácia alkalmas-e az érdekek valós megjelenítésére;
- negyedrészt a lakosság érezheti azt a frusztrációt, ami e pozícióra készülő politikusokra nehezedik: mivel a választók nem ismerik az EP tényleges szerepét és feladatait, ezért a nemzeti, regionális érdekek védelmét várják el a jövőbeli tagoktól, aminek nem képesek megfelelni, hiszen legfontosabb feladatuk a közösségi érdekek érvényesítése.

A bővítés nyomán az Európai Parlament még színesebbé vált. A vizsgált tagállamok eredményei és a megválasztott képviselők politikai csoport választása⁷:

Ország	EPP-ED	PES	ALDE	Green/ EFA	EUL/ NGL	IND/ DEM	UEN	NA	T
Lengyelország	PO: 15 PSL: 4	SLDUP :5	UW: 4	–	–	LPR: 10	PiS: 7	SO: 6	54
		SdPi: 3							
Lettorsz.	JL: 2 TP: 1	–	LC: 1	PCTVL : 1	–	–	TB/LN NK: 4	–	9
Ciprus:	DISY: 2 Sz.E.: 1	–	DIKO:1	–	AKEL: 2	–	–	–	6
NSzK	CDU:40 CSU: 9	SPD: 23	FDP: 7	B.90/ Grün.13	PDS: 7	–	–	–	99
Málta	PN: 2	MLP: 3	–	–	–	–	–	–	5
Finno.	KOK: 4	SDP: 3	KESK:4	VIHR: SFP: 1	VAS: 1	–	–	–	14
Nagy-Britannia	CP: 27 UUP: 1	Lab: 19	LD: 12	Greens2 SNP: 2 CYM:1	SF:1	UKIP: 11	–	DUP 1 UKIP 1	78
Összes	268	200	88	42	41	37	27	29	732

Az elkövetkező időszak mutatja meg, mennyire lesznek képesek az új tagállamok EP tagjai integrálódni, illetve a 732 képviselő képes-e élni az uniós alapokmány által biztosított újabb lehetőségekkel.

Jegyzetek

1 Nyilvánvaló, hogy az elkészült dolgozatok – bár közösen egyeztetett kérdésekre épültek – eltérő terjedelemben foglalkoztak a témával. A hallgatók az euroválasztásokat megelőző belpolitikai helyzetet is bemutatták, hiszen így vált érthetővé a pártok álláspontja. Az összeállítás egyes részei - a hallgatók anyagaihoz hasonlóan - eltérő jellegűek és hosszúságúak.

2 Lásd részletesen: Laczkóné Tuka Ágnes: Európai Parlament. A meg-megújuló intézmény. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2004.

3 www.elections-europeennes.org/suivre3.htm 2004.06.19.

4 A lengyel parlament neve.

5 De Waele - Coman: Quels modes de scrutin pour les élections européennes de 2004? Synthèse n137. <http://robert-schuman.org/synth137.htm> 2004. 06.17.

6 Összeállította Laczkóné Tuka Ágnes

7 <http://www.robert-schuman.org/oe/ue/default.htm>